

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

- Strategiassa korostetaan, että Suomen luonnon monimuotoisuus heikkenee edelleen, eikä edellinen toimintaohjelma tavoitteineen toteutunut. Uhanalaisten lajien osuus arvioiduista lajeis-ta on kasvanut ja lähes puolet luontotyypeistä arvioitiin uhanalaisiksi viimeisimmissä arvioissa. Uhanalaisia lajeja on eniten metsissä. Uhanalaisista luontotyypeistä nostetaan esiin erityisesti suot, tunturiluonto, vesielinympäristöt ja perinneympäristöt. Strategian uudistusprosessi on ollut onnistunut ja perustuu tieteelliseen tietoon. Valmistelu on ollut kattavaa, asiantuntijoita on kuultu ja strategiaa on pyritty uudistamaan tietopohjaisesti. Uusi strategia pyrkii lisäämään luonnon monimuotoisuuden suojelua, ennallistamista, luonnonvarojen käytön kestävyyttä ja luontoon kohdistuvien paineiden vähentämistä. Strategia korostaa kestävyysmurroksen tärkeyttä tavoit-teiden saavuttamisen edellytyksenä.
- Strategian painotus on uhanalaisissa lajeissa ja luontotyypeissä. Tämä on ymmärrettävää koska lajien tai luontotyyppien häviäminen on konkreettisin osoitus luontokadosta. Lisäksi kansainväliset sopimukset keskittyvät pääosin lajien uhanalaistumiseen ja häviämiseen. Olisi kuitenkin tärkeää korostaa, että myös monella ennen yleisellä lajilla on havaittu negatiivisia populaatiotrendejä eli uhanalaisuuteen keskittyminen on vain vuorenhuippu luontokadosta (Fraixedas et al. 2022). Kaikkien lajien ja lajiryhmien populaatiotrendeistä tai esiintymisistä ei kuitenkaan ole tarvittavaa tietoa. Lisäksi olisi tärkeää korostaa, että Suomen lajisto myös muut-tuu (Antao et al. 2022), eikä muutos aina ei ole varsinaisesti heikkenemisestä. Johtuen ilmas-ton lämpenemisestä Suomeen on tullut ja tulee uusia lajeja ja näin ollen lajimäärät ja moni-muotoisuus, indeksistä riippuen, voi jopa kasvaa.
- Strategia nostaa hyvin esiin sen, että luontokadon ja ilmastonmuutoksen torjuminen vaativat yhteisiä ratkaisuja ja ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Vahvempi valtavirtaistaminen molempien kriisien vaatii niiden kytkemistä osaksi eri sektoreiden taloudellisten ja hyvinvoinnin vaiku-tusten arviointia ja riskien hallintaa. On hyvin tärkeää, että strategiassa todetaan, että luonto-kadon pysäyttämisessä ”kyse on syvemmästä rakenteellisesta muutoksesta, joka kohdistuu luonnon monimuotoisuuden kadon juurisyihin, kuten taloudellisiin ja teknologisiin, institutionaalisiin ja hallinnollisiin, sosiaalisiin ja väestönrakenteeseen liittyviin tekijöihin.”

3.1 ja 3.2 Päätaavoite ja tarkemmat tavoitteet

- Uuden monimuotoisuusstrategian päätaavoite on, että luontokato on Suomessa pysäytetty ja luonnon monimuotoisuus elpöy vuoteen 2030 mennessä. Neljä päämäärää ovat i) luonnon monimuotoisuuden suojele sekä lajien ja elinympäristöjen tilan parantaminen, ii) kestäväen käytön edistäminen luonnon kantoköyven rajoissa, iii) geenivarosta saatavien hyötyjen tasapuolinen ja oikeudenmukainen jako sekä iv) eri sektoreiden ja toimijoiden vastuu ja toteutuksen vahvistaminen. Päätaavoitteet on vielä jaettu 22 tarkempaan tavoitteeseen. Lisäksi korostetaan luonnon monimuotoisuuden valtavirtaistamista kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla ja rahoituksen lisäämistä tavoitteiden toimeenpanon edistämiseksi. Uudessa strategiassa pyritään myös vastaamaan luontokadon juurisyihin (väestölliset ja sosiokulttuuriset, taloudelliset ja teknologiset, institutionaaliset ja hallinnolliset, konfliktit ja epidemiat).
- On hyvä, että päätaavoite on jaettu tarkempaan tavoitteeseen ja että tavoitteita luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja palauttamiseksi on. Tavoitteet ovat kuitenkin pääosin epätarkkoja ja näin ollen on epäselvää, kuinka tavoitteiden toteutuminen/epäonnistuminen pystytään määrittämään.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

- Luonnon tilaa koskevat tavoitteet kohdistuvat monimuotoisuuteen geneettisen, lajiyhteisöjen, elinympäristöjen ja ekosysteemien toiminnan tasolla. Tavoitteita kuvataan tarkasti, kuitenkin ainoastaan lajien ja elinympäristöjen tasolla. On erinomaista, että geenivarojen käyttö, geneettinen monimuotoisuus ja geenivarojen suojele on otettu tavoitteissa esiin mutta konkreettiset mitat tavoitetasoista puuttuu. Sama koskee ekosysteemien toimintaa. Tämä johtuu todennäköisesti suurelta osin tietopuutteesta ja strategiassa nostetaankin esiin, että yksityiskohtaisia tavoitteita voi asettaa vain luonnon monimuotoisuuden ominaisuuksille, joiden kehityksestä on ainakin kohtalaista tietotasoa.
- Tietotarvetta monimuotoisuuden eri tasoilla tulisi kuitenkin edelleen korostaa. On myös toivottavaa, että tulevassa luonnon monimuotoisuutta koskevassa toimintaohjelmassa nämä tietotarpeet tulevat esiin. Tutkittu tieto myös osoittaa, että lajikoostumuksella ja toiminnallisella monimuotoisuudella voi ekosysteemin toiminnan kannalta olla huomattavasti suurempi vaikutus kuin esimerkiksi paikallisella lajirunsaudella. Onkin harmillista, että yhteisötason monimuotoisuus sekä toiminnallinen monimuotoisuus ovat saaneet vähemmän huomiota tai jääneet strategian tavoitteista kokonaan ulos (lukuun ottamatta mainintaa siitä, että maaperäeliöstön toiminnallista monimuotoisuutta tulee lisätä). Yhteisötasolla monimuotoisuusmittoja on kuitenkin jostain lajiryhmistä laskettavissa olemassa olevilla aineistoilla.
- Strategia on linjassa EU:n yhteisten tavoitteiden kanssa, mm. maatalouden ympäristön tavoitteet ovat sekä BD-strategian että Pellolta pöytäen strategian mukaisia. Tämä koskee torjunta-aineiden käyttöä, luonnonmukaista tuotantoa sekä arvokkaiden maisemapiirteiden ja keksantojen pinta-alojen säilyttämistä (mm. Herzon ym. 2011).
- Strategian kuvausta maatalousympäristöjen kohdalla voi täsmentää selkeämmäksi: Maatalousympäristöjen lajien myönteinen kannankehitys on riippuvaista erityisesti avoimen ympäristön säilymisestä, maatalousmaan maisemarakenteesta, perinnebiotooppien hoidosta,

karjan laiduntamisesta, sekä peltojen häirintätoiminnan vähenemisestä (mm. ruiskutusten ja niittämi-sen määrä, muokkauksen yleisyys, talvipeitteisyys). Kuvauksesta pitää poistaa "karjatilojen lu-kumäärästä sekä käytännön viljelytöistä" koska karjatilat, jotka pitävät karjaa sisällä (pihatto) ilman laiduntamista todennäköisemmin eivät lisää monimuotoisuutta (Santangeli y, 2019). Karjan tuotanto, ja erityisesti turvemaijilla vaarantaa luontoa epäsuorasti ilmastonmuutoksen kautta (mm. Muuttolintujen talvehtiminen heikkenee).

- Kappaleessa, joka kuvaa ekosysteemien tilan laajamittaista parantamista ja kestävien käyttömuotojen huoltovarmuuden lisäämistä, pitää erityisesti korostaa biologista typensidontaa ja palkokasvien viljelyä. Palkokasvit mm. parantavat maaperän rakennetta, tuottavat resursseja kimalaisille, monipuolistavat viljelykiertoa sekä tuottavat kotimaista kasviperäistä ruokaa ja re-hua. Hyvät kohdat ovat: Kun esimerkiksi maataloudessa huolehditaan maaperän kasvukunnosta ja pidetään ravinteet kierrossa, ja lisätään biologista typensidontaa, vähenee tarve lannoitteiden tuonnille ja kasvinsuojeluaineiden käytölle. Samalla lisätään maatalousympäristöjen häiriönkestävyyttä. Maatalousmaiden osalta tavoitteeksi asetetaan maatalousmaan hiilitaseen pa-rantaminen, pölytyksen turvaaminen, maaperäeliöstön toiminnallisen monimuotoisuuden lisää-minen ja viljeltyjen kasvien monimuotoisuuden, ja erityisesti palkokasvien viljelyn, lisääminen tilatasolla.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

- Suojelualueiden perustaminen ja elinympäristöjen ennallistaminen on tärkeää luonnon mo-nimuotoisuudeltaan arvokkaimpien ekosysteemien säilyttämisen ja tilan parantamisen kannalta. Strategia on linjauksissaan yhtenäinen EU:n yhteisten tavoitteen kanssa. Suojelua pyritään kohdentamaan eri elinympäristöihin (metsät, suot, Itämeri ja rannikot, sisävedet, ja perinne-biotoopit) ja suunnittelussa ottamaan huomioon alueellinen kattavuus.
- Strategiassa todetaan, että näillä toimilla pyritään parantamaan erityisesti uhanalaisten la-jien ja luontotyyppien tilaa. Vaikka pääpainona ovatkin suojelualueet, on hyvä, että myös suojelualueiden ulkopuoliset alueet on nostettu strategiassa esiin, koska niiden tilan parantamisella on vääjäämättä valtava merkitys. Meillä ei ole edes kaikissa tapauksissa tarpeeksi tutkittua tie-toa siitä, kuinka hyvin suojelualueet toimivat kaikkien lajienryhmien kantoja, erityisesti ilmaston muutoksen takia.
- Suojelualueverkoston kattavuus ja kytkeytyneisyyden tärkeys on nostettu hyvin esiin mikä on erityisen tärkeää huomioon ottaen ilmastonmuutoksen ja lajien väistämättömän tarpeen liikkua pohjoisemmaksi.
- Erityishuomiona rakennetun ympäristön tärkeys, jossa luontopohjaisilla ratkaisuilla, suunnittelulla ja viheralueiden laadun parantamisella on tärkeä rooli luonnon monimuotoisuuden säilyt-tämisen ja parantamisen osalta.
- On tärkeää korostaa, että prioriteetti pitää olla jo olemassa olevien elinympäristöjen suojelu ja ylläpito, ja vasta sitten ennallistaminen (mm. ekologisen kompensaation kautta).
- Strategia ehdottaa valtakunnallista määrää tiukalle suojelulle 10 %. Tämä voi johtaa siihen, että suojelupinta-alat maakuntakohtaisesti, erityisesti Etelä-Suomessa, jäävät liian pieniksi.
- On erittäin hyvä, että strategia ehdottaa myös hyväkasvuisten metsien suojelun lisäämistä.

- T7.10 Perinnebiotoopit. Koska maatalouden alueiden suojeluaste Suomessa on hyvin pieni, tähän voi lisätä loppuun: Varmistetaan tärkeimpien perinnebiotooppikohteiden hoito sisällyttämällä ne osaksi suojelualueverkostoa (ml. suojelua tukevat alueet), sekä osana laajempia nurmialueita.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

- Uudessa strategiassa on erinomaisesti nostettu esiin, että aiemmat toimet luonnon monimuotoisuuspolitiikassa ovat pääosin keskittyneet yksittäisten ongelmien ratkaisuun ja etteivät nämä toimet kuitenkaan puutu luonnon monimuotoisuuteen kohdistuviin paineisiin ja luontokadon juurisyihin. Näiden juurisyiden esiin nostaminen ja pyrkimys edistää kestävyysongelmien ratkaisua kokonaisuutena on hyvä vaikkakin vaikea haaste.
- Ekologisen kompensaation huomioiminen uudessa strategiassa on hyvä ja merkittävä lisä.
- Osio asettaa tavoitteita hyvin yleisellä tasolla. Olisi toivottavaa asettaa myös tähän mittarit ja toimenpiteet, sekä viittaukset muihin relevantteihin kansallisiin tai EU:n strategioihin ja päätöksiin, esim. EU's Carbon Border Adjustment Mechanism.
- Yksityinen ja julkinen rahoitus:
 - o On tärkeää, että strategia viittaa myös EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan koska sen rahoituksen määrä ja vaikuttavuus ympäristöön ja luontoon ovat edelleen kaikkien EU:n politiikkojen suurimpia. Tämä politiikka pitää ohjata aikaisempaa tehokkaammin tukemaan luonnon monimuotoisuuden kannalta myönteisiä toimia. Tällä hetkellä suurin rahoituksen määrä sijoittuu vaatimattomiin toimiin (mm. Hyvönen ym. 2020 Suomen tasolla ja Pe'er ym. 2020 EU:n tasolla).
- Tietoisuus ja luonto-osaaminen:
 - o HY pitää tätä tärkeänä osana strategiaa. On toivottavaa, että strategia myös nostaa esille kenttäopetuksen merkityksen. Myös on tärkeää, että muille kuin biologiaa opiskeleville ammatti- ja korkeakoulutettaville (mm. agrologit, monien alojen insinöörit) on tarjolla kes-keistä luonnon monimuotoisuuden osaamista omalla alalla. Lisäksi tarve on jo työelämässä olevien osaamisen päivittämiselle, jatkuvan oppimisen hengessä.
 - o On erittäin hyvä, että strategia huomioi Luonnon monimuotoisuutta ja kestävyysmurrosta koskevan tietopohjan poikkitieteellisyys merkityksen. Tämän on nostettava esiin edelleen sekä tutkimuksessa, että siihen perustavassa opetuksessa.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

- Alkuperäiskansojen oikeuksien turvaaminen ja heikosti edustettujen ryhmien, mukaan lukien, saamelaisten vaikutusmahdollisuuksien parantaminen luontokadon hidastamisessa on tärkeä osa strategiaa.

- Ilmastonmuutoksen myötä Suomessa esiintyvät lajit ja luontotyytit siirtyvät kohti pohjoista. Onkin oletettavaa, että saamelaisten alueella esiintyvät lajit osaltaan siirtyvät pohjoisemmaksi ja toisaalta alueelle tulee uusia lajeja, jotka eivät voi enää etelämpänä esiintyä. Tietoa näiden ympäristömuutosten vaikutuksista perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuureihin tulisi lisätä.

3.7 Suomi maailmalla

- Strategiassa nostetaan esiin, että Suomi on luonnon monimuotoisuuden tilan parantamisen ja kestävä kehityksen edelläkävijä maailmalla, EU:ssa, lähialueilla ja Pohjoismaissa. Lisäksi korostetaan, että Suomessa on jo hyvää ja pitkäaikaisseuranta-aineistoa joistain lajiryhmistä, minkä vuoksi meillä on ymmärrystä Suomen luonnon tilasta ja siinä tapahtuneesta muutoksesta. Suomi on myös edelläkävijä monimuotoisuuteen liittyvissä tutkimusaloissa (esim. ekologia) ja tutkimuksiin liittyvissä menetelmäkehityksissä.
- Strategiassa mainitaan, että Suomen luonnon monimuotoisuusvaikutusten, arvoketjujen ja ekologisen jalanjäljen pienentäminen Suomen ulkopuolella tulee nousta strategiakaudella toiminnan keskiöön. Tästä on kuitenkin yllättävän vähän strategiassa kokonaisuutena. Olisikin tärkeää pohjustaa tätä osiota olemassa olevalla tiedolla sekä varmistaa, että toimeenpano-ohjelmassa nämä Suomen ulkopuolelle muodostuvat paineet selvennetään. Ilman tätä on suuri riski, että Suomi ulkoistaa vaikutuksia muualle (esim. Fuchs ym. 2020).
- Strategia linjaa, että T22.2 Varmistetaan luonnonvarojen ekologisesti kestävä ja tehokas käyttö niin, että suomalaisten kokonaiskulutus ei ylitä vuoden 2015 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Toisaalta, ei ole selkeää miksi v 2015 taso on otettu referenssivuodeksi, ja sen kulutuksen määrä on tai oli kestävä.

Muita huomioita luonnoksesta

- Strategiassa nostetaan esiin tieteellisen tiedon tärkeys (seurannasta ja tutkimuksesta omat osiot) ja sen huomioimisen tarve. Strategiassa voisi kuitenkin johdonmukaisemmin nostaa esiin missä tietoa tarvitaan eniten, missä on suurimmat tiedon puutteet ja korostaa myös yliopistojen merkitystä kansainvälisten kriteerien mukaan korkeatasoisen tutkitun tiedon tuottajana.
- On hienoa, että strategiassa nostetaan esiin korkeatasoisen luontotiedon tarve ja saataavuuden lisääminen. Olisi tärkeää, että toimeenpano-ohjelmassa nostettaisiin esiin selkeä tutkimus ja -seurantastrategia luonnon monimuotoisuudelle.
- Rahoituksen suuntaamisen tutkimukseen, joka tulee Suomen monimuotoisuusstrategian toteutumista tulisi korostaa, ja sen poikkitieteellisyyttä on nostettava.
- Keskittymällä pääsääntöisesti uhanalaisiin lajeihin ja luontotyyppisiin, meiltä voi jäädä huomaamatta muita luonnossa tapahtuvia muutoksia. Näiden muutosten seuraukset voivat olla yhteiskunnan kannalta erittäin tärkeitä.

Lähteet:

Fraixedas S, Roslin T, Antão LH & Laine A-L. (2022)9 Nationally reported metrics can't adequately guide transformative change in biodiversity policy. PNAS 119: e21172991

Antão LH, Weigel B, Strona G, Hällfors M, Kaarlejärvi E, Dallas T, Opedal ØH, Heliölä J, Henttonen H, Huitu O, Korpimäki E, Kuussaari M, Lehikoinen A, Leinonen R, Lindén A, Merilä P, Pietiäinen H, Pöyry J, Salemaa M, Tonteri T, Vuorio K, Ovaskainen O, Saastamoinen M, Vanhatalo J, Roslin T & Laine A-L (2022) Climate change reshuffles northern species within their niches. Nature Climate Change 12: 587–592.

Santangeli, A., Lehikoinen, A., Lindholm, T., Herzon, I. (2019) Organic animal farms increase farmland bird abundance in the Boreal region. PloS one 14 (5), e0216009.

Fuchs R, Brown C, Rounsevell M. 2020. Europe's Green Deal offshores environmental damage to other nations. Nature. Oct;586(7831):671-673. doi: 10.1038/d41586-020-02991-1. PMID: 33106645.

Hyvönen, T., Heliölä, Janne; Koikkalainen, Kauko; Kuussaari, Mikko; Lemola, Riitta; Miettinen, Antti; Ranki-nen, Katri; Regina, Kristiina; Turtola, Eila (2020) Maatalouden ympäristötoimenpiteiden ympäristö- ja kus-tannustehokkuus (MYTTEHO) : Loppuraportti. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 12/2020. 76 s.

Pe'er, G., A. Bonn, H. Bruelheide, P. Dieker, N. Eisenhauer, P. H. Feindt, G. Hagedorn, B. Hansjürgens, I. Herzon et al. 2020. Action needed for the EU Common Agricultural Policy to address sustainability challenges. People and Nature. DOI:10.1002/pan3.10080

Nurmi Harri
Helsingin yliopisto - Lausunnon allekirjoittaja vararehtori, professori Tom
Böhling